

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. 6.

LJUBLJANA, 15. JUNIJA 1926

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. JUNIJA 1926

ŠTEV. 6.

UREDIL ANTON KRISTAN

Edvard Abramovski:

SOCIJALNE IDEJE V ZADRUŽNEM POKRETU.

Tam kjer se razvijajo samopomočne ustanove kot konzumna društva, poljedeljske zadruge in delavske strokovne organizacije, tam kjer nastajajo samostojna središča izobrazbe in kulture, tam se morajo sočasno izvrševati globoko segajoče izpremembe v običajih, navadah in dušah ljudij, kar se tudi godi z vzgojo otrok, z fizično in duhovno kulturo, s pojmovanjem življenskih nalog in sreče. Pred vsem vstvarjajo tu ljudje sami pogoje lastnega življenja. Skupna blaginja, ki jo zadruga išče, je odvisna od njihove sposobnosti in eneržije, od njihove nardarjenosti in požrtvovalnosti.

V življenju vsakega posameznika nastajajo težnje in cilji, ki jih popreje ni bilo; pojavi se zavest samostojnega ustvarjajočega dela in ljudske solidarnosti. Ne izginejo tu le vsi preostanki suženjske duše, ampak tudi oni modernega „poslovnega človeka — trgovca“, ki ne more pojmovati dobička brez izkoriščanja soljudi. Pokažejo se nove kategorije etičnega in družabnega čuvstva radosti, ki iztisnejo brezmiselno dolgočasje razkošnega življenja, strastnega veseljačenja in pijančevanja. Nakratko povedano: poraja se nova kultura in nov tip človeka, ki načelno označuje demokratično družbo.

Ivan Cankar:

„LEPA NAŠA DOMOVINA.“*

Zadnjič sem videl na cesti oddelek infanteristov; marširali so proti kolo-dvoru. Dež je lil curkoma; škornji so se jim udirali globoko v razmočeno blato, ki je škropilo do kolen. Ni bilo več zgodaj, morda že deveta ura dopoldne; ali dan je bil pustemu mraku podoben, ves siv in mrzel.

Vojaki niso marširali sami; ob obeh straneh kolone so korakali — trop, trop, trop — moški, ženske, otroci. Lilo je od njih, kakor da bi cunjje izžemal, blato je škropilo otrokom do pasu in do obraza. Oglasil se je krik ženske, zaihtel je otrok — ali dež je lil dalje, blato je škropilo dalje, kolona je stopala dalje, trop, trop, trop...

* V strankinem arhivu sem našel to lepo črtico. Ne vem, če je bila že objavljena v celoti. Objavljam jo, ker je dokument: kaj in kdo je bil Ivan Cankar. — Historicus.

Videl sem vojaka, visokega, močnega moža; njegov hrbet je bil narahlo sključen, tisti hrbet, ki je nosil že devetkrat težje tovore nego je vojaški tornister. Njegove roke so bile črne in težke; bil je morda kovač. Poleg njega je stopala s hitrimi, drobnimi koraki ženska, ki je bila za glavo manjša od njega; segala mu je komaj do rame. In za roko je držala ženska malega fanta, ki je trudoma in jokaje tekkel z njima ter neprestano zaostajal.

Mož se je postrani ozrl in je takoj umaknil pogled.

„Vrni se!“

Ženska je vzkliknila, zgrabila ga je za rokav.

„Ne jaz... ti se vrni!“

Pogledal je v tla in bled je bil.

„Saj boš dobila osemindesetdeset vinarjev na dan in Francek... Francek... Francek štiriintrideset...“

Zajokala je naglas, potegnila je fanta za seboj, da se je spotaknil ter padel na kolena v blato.

„Še to naj vzamejo... še tisti Judežev denar...“ —

Videl sem vojaka, moža, ki se mu je na prestarem obrazu poznalo, da je sedel dolga leta v delavnici; taki ljudje so stari, preden so bili mladi. Šel je s tistim mirnim, težkim korakom, kakor je hodil zjutraj ob sedmih v tvornico; morda je celo pozabil, da ima tornister na hrbtu. Z obema rokama pa se ga je oklepal pod pazduho star, suhoten človek, ki se je trudil, da bi stopal po vojaško. Govoril je hitro in veselo in neprestano mu je teklo iz oči po obehdveh licih.

„Saj tudi jaz, Jan, pred tridesetimi leti... o, krepki fantje smo bili... vriskali smo, pravim... tudi jaz, glej, Jan... o Jan moj, Jane, Janjek!“

Kakor da bi z nožem udaril, tako je planil krik iz njegovih ust.

„Oče... saj boste dobili na dan osem-inšestdeset vinarjev in povrhu še...“

Ali oče ga je pogledal z očmi, ki so bile vse zakrvavele.

„Jan!...“

Videl sem vojaka, zelo čokatega, plečatega moža; poznalo se mu je na opaljenem obrazu, da je vajen solnca in burje in vsega hudega. Morda je bil iz okolice, kmečki sin. Kraj njega je stopala postarna ženska z zgrbljenim, prstenim obrazom; tudi njena obleka, do pasu blatna, in pisana ruta na glavi je razodevala kmetico.

„Zdaj pa je čas, mati; vrnite se domov, pa z bogom!“

Molčala je in je strmela vanj, kakor da ga vidi prvo in poslednjo uro. Z rute ji je lila dežnica na obraz in na lase, ki so se sprijemali na čelu.

„Vrnite se, mati, daleč vam je do doma... saj boste dobili na dan po osem-inšestdeset vinarjev...“

Njena ozka brada je vztrepetala pod zgrbljenimi ustnicami in jaz nisem vedel, če je bila dežnica ali če so bile solze, kar je teklo brez nehanja preko velih lic ter kapalo na prsa... Videl sem jo še enkrat, pred kolodvorom. Tam so bili zastražili ograjo, branili so spremljevalcem pot. In stali so vsi ob ograji, dolg špalir, moški, ženske, otroci. Preko prostranega dvorišča je marširala kolona... trop, trop, trop... Pisana ruta kmetice se je nenedoma vzdignila iznad špalirja — koščene,

stare roke so se s čudno močjo oklenile ograje, vzdignile so telo.

„Joj meni!...“

Kolona je izginila za sivim plosnjem. —

Kam greste, fantje, kam je vaša pot?

Starec me je pogledal z rdečimi, od pritajenih solz razpaljenimi očmi in se mi je zasmejal v obraz.

„Domovino branit, gospod, domovino branit!“

*

Slišal sem ob tistem času govor debelega gospoda. Dolg govor je bil, meni pa se je zdelo, da slišim eno samo besedo: „Domovina, domovina, domovina...“

„Lepa naša domovina... čast in blagor naše domovine... vse za domovino... kri do zadnje kaplje za domovino... na boj za domovino...“

Ko je nehal in je bil truden, sem vprašal soseda:

„Kdo je ta spoštljivi in debeli gospod?“

Sosed se je zasmejal in je odgovoril:

„Troje hiš ima v mestu in tudi zunaj mesta lep kos domovine; sinovi pa so mu preskrbljeni tako varno, da ne bodo marširali!“

„Pa je rekel: vse za domovino!“

— „Saj ni mislil svojega bogastva!“

„Pa je rekel: kri za domovino!“

— „Saj ni mislil svoje krvi!...“

*

Pojdem in povprašam tiste, ki so marširali skozi blato; tiste, ki so nosili tornistre, ter njih spremljevalce:

„Kje je vaša domovina?“

Pa bodo odgovorili povrsti:

„Lani je nemška zemlja pila mojo kri, tirjala moj davek; letos pije in tirja avstrijska zemlja; čez leto dni morda bom služil Ameriki. Moja pot gre tja, kamor ukazujejo tisti, ki imajo domovino in oblast. Od fabrike do fabrike, iz rudnika v rudnik, s polja v mesto, od dežele do dežele; in nikoli ne vprašajo: kje je tvoja domovina? Vprašajo le: koliko je še vredno tvoje delo, koliko je še v tvojih žilah krvi? In kadar ni več krvi, ukažejo: pojdi! Pojdi in išči si domovine, poišči si jo kraj ceste, v jarku! Ali kadar se jim zahoče, mi obesijo tornister na hrbet in velevajo: Hiti, umri za našo domovino! Zakaj njih je domovina in njih je oblast! Jaz sejem in žanjem, branim hišo in polje; ali ne setev ni moja in ne žetev, ne

hiša, ne polje. Ti si vprašal, ti nam povej: kje je naša domovina?"

Tako bodo odgovorili vsi tisti, ki so marširali po blatni cesti.

Stvar je v redu, pa zapojmo:

„Lepa naša domovina...“

*

Jaz, bratje, pa vem za domovino in mi vsi jo slutimo. Kar so nam siloma vzeli, za kar so nas ogoljufali in opeharili, bomo dobili povrnjeno in poplačano s stoterimi obrestmi! Naša domovina je

boj in prihodnost; ta domovina je vredna najžlahtnejše krvi in najboljšega življenja. Iz muke trpljenja in suženjstva nešteti milijonov bo vzrasla naša domovina: vsa ta lepa zemlja z vsem svojim neizmernim bogastvom. Tedaj bodo le še grenak in grd spomin te gosposke domovine, na suženjstvu zidane, s krvjo in solzami gnojene, sramota človeštvu, zasmeh pravici...

Drugačno melodijo bo dobila pesem o „lepi naši domovini“! —

Mile Klopčič:

SONET.

O, mnogo smo grešili in trpeli,
da našli smo te, množice Gospod.
Nad nami se krohotal je despot,
njegovi sluge biče so vihteli

po naših plečah, ki so jih razpeli
v rešetk in strojev in tovarn hohot
povsod: na jug, zahod in sever, vzhod.
A mi smo bili nemi, oslepeli.

Iskali smo in nismo znali česa.
Morda boga, deželo Kanaan?
Ne, saj boga preklinjali smo dan

na dan, kot osovraženega besa.
Ko pa je bila naša bol najgloblja,
spoznali smo, da gnije naša obla.

Čulkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Dalje.)

Griška je poslušal spočetka te pogovore brezbrizno in topo, besede so se brez vtisa odbijale od njegovih ušes, preveč je bil izmučen in utrujen, da bi ga moglo še kaj zanimati. Vsa ta imena, Suhomlinov, Rasputin, zavezniki, so mu bili temni pojmi, katerih ni mogel razumeti. Vedel je samo, da gospoduje nad Rusijo batjuška car, ki mu je ime Nikolaj, in da je ta car napovedal vojno krivovernim in krvoločnim Germancem, ki so se zdeli kot nekaka strašna, silna bitja, od katerih je bil vsak najmanj tolikšen kakor tisti pravljичni Ilija Muromec, in ki so imeli najbrže po eno samo strašno oko sredi čela kakor je to slišal nekda j o takih velikanih. Zdelo se mu je popolnoma v redu, da njihov car brani meje svete Rusije pred takimi pesjeglavci. Vendar je

nekje na dnu njegovega srca trajno kljubovala neodločna bojazen in strah pred to vojno, in kadar je zaslišal besede „pogajanja“, „skorajšen konec“, „mir“, mu je srce nehote začelo hitreje utripati in poostril je svoj sluh, da bi ničesar ne preslišal. Tako so ga tudi poslednje besede Lebedeva zdramile iz toposti, da je za trenutek skoraj pozabil na utrujenost.

Da, samo mir, pa najsi bo za kakršnokoli ceno. Samo mir. Zavedal se je, da je v prvi vrsti vojna kriva, da se mora mučiti po teh rovih, in takoj prvi dan, ko bi se končala, bi zapustil to podzemeljsko peklo in se vrnil v svoj domači kraj, v svojo borno a prijazno kočico, poleg katere leži njivica, za njo potok, za potokom pašnik in za pašnikom temni gozd.

Nad vsem pa sinje nebo, solnce in škrajanci.

„Oh —!“ se mu je nehote izvilo iz prsi, da se je sam sebe ustrašil.

Ali so pa Germanci res tako strašni ljudje kakor so pripovedovali doma vaški sosodje? Trjapkin na primer je vedel povedati, da tudi oni orjejo in sejejo žito, da so skoraj do zadnjega pismeni, da imajo tudi cerkve in da verujejo v Boga. Če je tako, zakaj se pa naši koljejo ž njimi —?

Spomnil se je, da je pred nekaj dnevi opazoval zunaj vojne vjetnike, Avstrijce, pri delu. Tudi o teh so jim prvotno pripovedovali podobne reči kakor o Germancih in z neko plašno radovednostjo so domačini pričakovali njih prvega naznanjenega transporta. Bili so pa skoraj razočarani in vsa njihova sovražnost je bila razorožena, ko so videli izstopiti iz vagonov sebi popolnoma enake ljudi, prikupnih obrazov, katerim se je samo poznala utrujenost in pomanjkanje. Mesto bojevitosti in razdraženosti so vzbudili v domačinih simpatije in sočutja. Zlasti ženske so se druga za drugo tiho odstranile ter se čez nekaj trenutkov vrnile s kosi kruha, mlincev in čajem, ter so si štele v čast, če jih je kak bivši neprijatelj nadaril za prejete dobrote s hvaležnim smehljajem. Moški so pa izvlekli svoje vrečice s tobakom in papirčki, ter so zvijali svojim novim tovarišem cigarete.

In veselje je bilo gledati te novodošlece pri delu. Kako so bili gibčni, kako so se razlikovali od domačih delavcev po svojih čistih sivih oblekah in umitih obrazih, kako so se pristrčno smejali, kadar je kateri izmed njih iz hudomušnosti svojemu tovarišu ponagajal. Griška ni mogel razumeti, zakaj jih vedno spremlja kazak kakor kake zločince. Posebno eden je vzbujal njegovo pozornost ker je imel drugačno čepico kakor njegovi tovariši, podobno ruski furažki, samo brez senčnika.

Vprašal je Trjapkina, zakaj ima oni drugačno čepico.

„Zato, ker je to Germanec, a drugi so Avstrijci.“

Mislil je, da se je tudi Trjapkinu enkrat zljubilo, da se malo ponorčuje ž njim, zato ni spraševal dalje. Sedaj je pa sklenil, da bo dotičnika ob priliki sam vprašal, če je res Germanec. —

Medtem so prispeli do šahta: postavili so se za mnogimi drugimi v vrsto. Po devet in deset se jih je nabasalo v kletko, ki je izginjala navzgor v črno odprtino. Griška je začelo med čakanjem že zebsti. Imel je od potu premočeno obleko a tu spodaj je vlekel tanek, leden preprih. Nazadnje je prišel tudi on na vrsto; nič več se ni bal kakor zjutraj, ko se je spuščal doli. Bil je utrujen do brezbriznosti in je komaj čakal, da zopet vdihne čistega zraka in pogasi pekočo žejo.

Ko se je kletka ustavila pod zunanjo lopo in so se umazane postave izluščile iz nje, jim je slepila oči intenzivna dnevna svetloba. Dolgo so pomežikovali predno so se zopet privadili žarkom zahajajočega sonca, ki je oblivalo s snegom pokrito okolico s slepilnim svetlikanjem.

Griška je oddal svojo svetilko v kamri za snaženje in shrambo svetilk, prejel v zameno kovinsko znamko s svojo številko, katero je pritrdil na vrvi za pasom, ter je odcapljal po sneženi brozgi in blatu proti barakam.

*

Bilo je nedeljo pred tretjim vojnim božičem. Prejšnji dan se je domenil Lebedev z dvema tovarišema, da gredo zgodaj zjutraj v bližnje okrožno mesto, nakupit nekaj potrebščin za praznike.

„Vzemite še mene seboj,“ je prosil Griška. „Kupil bi si rad nove škornje in kapo.“

Že dolgo si je Griška želel tako lepih, svetlih škorenj, kakršne je videl pri premožnejših tovariših že doma in o katerih je vse svoje dni sanjal. A doma si na uredničenje svojih želj niti misliti ni upal, medtem ko si je tukaj s svojo skromnostjo že nekaj prihranil. Zato so mu bili novi škornji v tem trenutku prvi in edini cilj in tuhtal je venomer, kako bi ga uredničil.

Sam še ni nikdar ničesar kupoval; doma je bila vedno mati poleg, kadar je na semnju izbiral nove prtene hlače, a opanke so kar doma pletli iz drevesnega lubja.

Bal se je, da bi ga ne ukanili, zato je vprašal Lebedeva, koliko bi stali taki škornji.

„Pa lepi bi morali biti, taki z visokimi petami in lepo nagubani v gležnjih.“

„Če imaš dvanajst rubljev, lahko dobiš najboljše, kakršnih bi se sam naš komisar ne sramoval. Ampak tu na rud-

niku se ne dobi kaj prida. V mestu, tam pač. Ravno prav, greš jutri lahko z meno. Ti bom pomagal kupiti. Toda treba bo zgodaj vstati.“

In tako se je napotila četvorica tisto nedeljo že v zgodnjem jutranjem mraku, vsak s svojim vedrom preko enolične zasnežene planote proti mestu, kake tri ure oddaljenem. Puščali so spočetka na levi in desni za seboj manjše rudnike in naselbine, žgalnice koksa z očrnelimi pečmi in dimniki, krog katerih so se plaho stiskale lesene barake delavcev, podobne druga drugi kot krajcar krajcarju, tvoreč eno samo dolgo ulico, zastavljeno od obeh strani z nizkimi plotovi in vegastimi kolibami, a po sredini ulice je tekla črna brozga iz premogovega prahu in vodenega snega. Kmalu pa so dospeli ven na svobodno, neoskrunjeno step, ki se je kakor belo morje raztezala tik do predmestij. Le tu in tam v daljavi se je opazil kak zasnežen mužikov hutor, iz katerega se je dvigal rahel dim.

Mesto samo, v katero so prišli, je bilo kakor ogromna, nekoliko boljša delavska kolonija; le dve ali tri ulice, ki so tvorile središče javnega življenja, so kazale malo dostojnejše lice. Tu so se nahajala razna upravna poslopja, uradi, banke in boljše trgovine. Na najlepšem prostoru se je ponosno košatila peterostolpa pravoslavna cerkev. Tik pod njo se je pa nahajal „bazar“, poln orijental-skega življenja, šuma in pestrosti.

„Ej rojak, samo izbiraj, nikjer v vsej Rusiji ne dobiš boljšega kožuščka ko pri meni. Šele včeraj sem jih dobil naravnost iz Omska!“

„Noži, štileti, pristni kavkaški štileti iz Tiflisa!“

„Mlinci, vroči, mastni mlinci,“ je kričala debela, umazana ženska pri improviziranem ognjišču.

„Ej, mladi prijatelj, ne hodite po snegu brez galoš, se lahko prehladite. Tu poglejte, kako lepi, močni galoši, ravno kar dospeli iz Rige. In po ceni, samo dva rublja!“

Tako so vpili in ponujali od vseh strani, da se je Grišku kar v glavi vrtelo. Boječe je pritiskal roko na tisto stran sukničca, kjer je imel v žepu spravljen

denar, skrbno zavrt v ruto. Kaj vse bi si rad kupil. Vabile so ga koketne srajce, ki so se kar spreminjale v živih barvah, imenitno pleteni pasovi, lepo obrobljene čepice „furažke“ z lakiranimi senčniki, videl je svetle verižice in prstane z rdečimi kamenčki, nožiče, zrcalca, harmonike in nebroj drugih lepih reči. A moško je šel mimo vseh teh bogastev in se zvesto držal Lebedeva, boječ se, da ga ne izgubi v gnječi.

Po sredi blatne ulice je valovala pestra množica: delavci in malomeščani, nekateri v belem perilu in čistih suknyah z nemškimi klobuki na glavah, drugi v visokopetih ruskih škornjih s krožnikastimi čepicami ali kosmatimi kučmami, z razpetimi sukničji, izpod katerih so se koketno svetlikale živobarvne ruske srajce, tesno zapete do podbradka in prepasane s cofastimi vrvkami. Vmes so se nerodno drenjali mužiki v kožuhih, z nogami povitimi do kolen s cunjami in vrvkami. Tu in tam se je pojavil kak poševno mežikajoči Kalnik ali Kitajec z mandeljnovimi očmi. Pozornost so vzbujale ponosne postave Čerkeзов in ognjevite oči v temnih obrazih Armencev. Vso to pestroto je pa izpopolnjevala množica vojaških uniform vojnih vjetnikov, avstrijskih, nemških in turških polkov. Nad bazarjem se je razlegal šum in kaos vseh mogočih glasov in narečij, ki se je zgrinjal nad množico v en sam neodločen in nepojmljiv golč. Zdelo se je kakor da so si vsi narodi Evrope in Azije dali sestanek. A med tem, ko so si nekje tam daleč stali še ti narodi nasproti z izkaženimi lici od vcepljenega sovraštva z orožjem v roki, misleč samo na to, kako bi drug drugega preslepili, kako bi si izmislili vedno novih sredstev, da prizadenejo drug drugemu čim strašnejših ran, da iztrebijo raz zemlje čim največ domnevanih nasprotnikov, so si tu, na tem blatnem bazarju provincionalnega mesta, globoko v srcu Rusije, ti narodi prijazno podajali roke, mirno kupčevali drug z drugim, izmenjavali svoje misli in se po svoje žalostili in veselili, ne meneč se za večrajšnje sovraštvo in prav nič se niso zdeli drug drugemu strašni.

(Dalje prih.)

J. W. Goethe:

MISLI.

Vsak dan bi človek moral čuti najmanj eno pesem, brati dobro pripoved, videti lepo sliko in, če bi to bilo mogoče, izgovoriti vsaj nekaj pametnih besed.

*

Glas resnice in človekoljublja sliši vsakdo, pa naj je rojen pod katerimkoli nebesnim obokom.

*

Dela se je treba odločno poprijeti, napredek se ne ozira na težkoče.

*

Kolikor spoštuješ druge, toliko spoštujejo drugi tebe.

*

Kdor hoče kaj doseči, mora ves sodelovati.

Ivan Vuk:

SAMO, DA NE RAZŽALOSTI MATER.

(Dalje.)

Idi v upravništvo, je rekel deček in mu dal naslov.

Marko je poiskal upravništvo. Boječe je vstopil.

„Kaj bi pa rad, fant?“ ga je vprašal upravnik.

— „Prodajal bi rad časopise.“

„Kdo te je poslal?“

— „Sam sem prišel. Samo vaš naslov mi je povedal deček, ki tudi prodaja.“

„Aha,“ je rekel upravnik. „Čigav pa si?“

— „Jovanović mi pravijo. Marko mi je pa ime.“

„Odkod pa si?“

— „Iz Aleksinca. Mama je tam, brat in dve sestrici. In lačni so. Nimajo kruha. Pa sem rekel, da greh in ga bom zaslužil.“

„Kje pa je oče?“

— „Vlak ga je ubil.“

Upravnik je gledal dečka in mislil.

„Ali mi te ne poznamo.“

— „Kaj vam nisem povedal, kdo sem in odkod,“ se je začudil Marko.

Upravnik se je nasmehnil.

„Povedal si že, ali to je premalo. Tako od policije moraš imeti papir, na katerem je napisano, da si zares Marko in da si iz Aleksinca.“

— „Potem bom pa smel prodajati?“

„Potem boš pa smel,“ se je nasmehnil upravnik, in mu odprl vrata, da je šel.

*

Tisto noč je spal na podstrešju neke razpadajoče hiše, kakoršnih je več v predmestju. Nek deček, nekoliko večji od njega ga je vzel seboj. Ustavil se je pred njim,

ko je plakal v kotu neke hiše že pozno zvečer.

„Zakaj plačeš, ga je vprašal in ga premeril od pete do glave.

Marko je z rokavom obrisal solze in rekel skozi plač:

„Noč je, k mami pa je tako daleč.“

Dečko ga je gledal z rokami v hlačnem žepu.

„Kaj nisi iz Beograda?“

Marko je odkimal.

„Si prišel služiti?“

Marko je pokimal.

Deček je tiho žvižgal. Bil je videti skušen fant.

„Razumem... a te nihče ne mara, kaj?“

— „Pravijo, da moram imeti od policije papir.“

„O, seveda,“ se je nasmejal dečko.

„Da te zapre. Razumem... Samo oni, ki to govore, ne potrebujejo takšnih papirjev. Oni smejo krasti brez papirjev.“

— „Krasti,“ je vprašal Marko. „Ali je tisti papir zato, da se sme krasti?“

Dečko se je nasmejal.

„No, da... Tega ne razumeš. Ti moraš prinesiti od policije potrjeno na papirju, da si res tisti, kakor praviš in gospodar, ki te kupi, sme tvoje moči izkoriščati, kakor se njemu zdi primerno in koristno. To se pravi, on te sme okrasti za tvojo kri, kakor mu drago. Ti pa njega ne smeš. Če to storiš, te zapre policija.“

Marko je gledal dečka, ki mu je razlagal svojo teorijo. Dečko je najbrž videl, da Marko vkljub temu ne razume, zato je umolknil in se obrnil, da bi šel. Ali se je zopet obrnil in stopil k Marku.

„Če hočeš, pojdi z menoj. Tam kjer bom spal jaz, je prostor tudi za tebe.“

In šla sta na podstrešje neke razpadajoče hiše v predmestju.

„Tako jaz spim,“ je rekel dečko. „V postelji je kajpada boljše, ali tudi tu se dobro spi. Več ni potrebno.“

Marko je vzdihnil in legel. Bilo je trdo. Spomnil se je, da tudi pri mami ni mehko, ali vsaj vzglavje je imel. Tega pa tukaj nima. Vendar utrujen in lačen je kmalu zaspal.

In je sanjal:

Po ulicah prodaja časopise. Tako lepo zna kričati, kakor nobeden. Kako zagotuje: Politikaaaaa... Vremeeeee... Vsi ga poslušajo in vsi kupujejo samo od njega. On pa, uslužen, nudi, prodaja in zbira denar. Torbo je že kupil... Po znanem trgovcu, ki ga je srečal v Beogradu, je poslal materi zaslužek.

„Da ne bo jokala in da bodo bratec in sestrici siti,“ je naročil. „Pa tisto Bedo, ki sedi tako trdovratno za mizo naj izžene. Vrata naj ji pokaže takoj.“

Zadovoljen je Marko in ponosen...

Ko tako hiti po ulici in prodaja, se zaleti v njega avtomobil in ga podere na tla. Bolečine čuti na nogi. Trudi se, da bi vstal...

„Kaj ne boš vstal,“ sliši robot glas.

Marko se trudi in... odpre oči. Svetilka mu blišči pred očmi.

„Hudo mi je,“ reče Marko še vedno misleč na sanje in na avtomobil, ki ga je podrl.

„Le čakaj potepin,“ se zadere zopet glas. „Še bolj te treba.“ In zopet ga sune nek čevljev v bok.

Marko skoči in zajoka.

„Mama... Kje si mama?“

Trda roka ga prime za ramena.

„Prej bi mislil na njo,“ odgovori surov glas. Sedaj greš z nami.“

Sedaj šele pride Marko k sebi.

„Kaj pa je,“ vpraša prestrašeno.

„Še vprašaš,“ se zadere zopet glas.

Marko pogleda in vidi pred seboj brkate obraze žandarmov s puškami.

„Našli smo gnezdece,“ govori žandar.

„Ptička pa v gnezdecu... O, sedaj ne uideta več. Hm, tako premetena in pokvarjena mladiča... Kje pa imata stvari?“

„Kakšne stvari?“

„Ne taji,“ ga strese žandar za rame. „Stvari, ki si jih pokradel!“

Marko osupne.

„Ničesar nisem pokradel.“

Marko se je ogledal in videl, da stoji njegov tovariš molče ob strani in gleda v tla.

„Prodajalca časopisov sva,“ reče tovariš in ne kradeva.

„Vemo,“ je odgovoril žandar. „Bosta pa na policiji povedala. Alo, stopajta naprej.“

Marko je slišal besedo policija in se je spomnil, da mora tam dobiti papir, kjer se govori, kdo je, kakor mu je upravnik časopisa govoril.

„Ali je to tisto, kar potrebujem,“ je pomislil Marko. Ali ko je stopil na ulico in videl tri žandarje, ki so ju gnali z nasajenimi bajoneti, mu je takoj prišlo spoznanje. Videl je namreč take ljudi doma v Aleksincu in znal, zakaj so.

„Kakor hudodelca me ženejo,“ mu je reklo nekaj in strah ga je postalo. V tistem hipu je pa pristopila k njemu tudi Beda in se mu nasmehnila.

„Pozdravljam te, Marko; ej, vesela te bo mati.“

„Mati,“ je ponovil tiho, in vsa bolečina je bila v teh besedah.

*

Ko je stal Marko v pisarni policijskega uradnika, je bil v njem že sklenjen sklep: Mati ne sme za to sramoto zvedeti! Umrla bi od žalosti.

Ko je to sklenil, je zagledal pred seboj staro znanko, Bedo.

„Kaj pa ti tu,“ je vprašal in nato sam pristavil: „Sicer pa je tu tvoje mesto!“

Beda je stopila bližje k njemu in pokorno rekla:

„Prišla sem, da te vidim. Zakaj dolgočas mi je bil po tebi. Pa sem rekla: Pogledaj no tistega Marka, kaj neki dela? Saj je tvoja dolžnost, da pogledaš za njim.“

„Hvala za tako pažnjo,“ je odvrnil Marko. „Bolje bi bilo, da bi se ne zanimala zame.“

„Eh!“ je rekla Beda. „Neuljuden si, dečko. Kaj ne veš, da so me poslali tisti, ki so kupili kri tvojega očeta? Ti si sicer šel s hudobno željo, da zaslužiš za mater in me poženeš iz hiše, ali to ni tako lahko. Ker oni, ki so kupili kri tvojega očeta so mi dejali, da se ne smem umakniti od tebe in tvoje matere. Ker, so rekli, je taka cena za tisto kupljeno kri.“

Uradnik je pogledal Marka in pomočil pero v črnilo.

„Odkod si,“ je vprašal trdo.

Marku je takrat šinilo v glavo.

„Kaj če ni to dogovorjeno z Bedo, da bi mučila mater?“

Ozrl se je na njo in grenak nasmeh je zganil njegove ustnice.

„Kaj ne boš govoril,“ se je zadržal policijski uradnik nad Markom. „Še malone v plenicah, pa že tak nepridiprav.“

— „Ničesar nisem zakrivil,“ je odgovoril Marko.

„Vprašal sem te: Odkod si?“

— „Iz Aleksandrovca,“ je odgovoril deček pogumno in se po strani ozrl na Bedo.

„Ne boš,“ je pomislil.

„Kako se zoveš,“ je vprašal dalje policijski uradnik.

— „Marko Ristič,“ je odgovoril že docela hrabro Marko.

„Po kaj si prišel v Beograd?“

— „Da zaslužim. Brat in sestrici so lačni in mama tudi.“

Pri spominu na mater in brata in sestrici se mu je storilo milo in tiho ja začel plakati.

Policijski uradnik se je naslonil nazaj in ponovil zbadljivo:

„Da zaslužiš? ... Aha ... Znam ...“

Nato se je razsrdil vsled solz dečka in se zadržal:

„Kaj se cmeriš, nepridiprav? Doma bi ostal in priden bi bil. Če si se prišel potepat v mesto in krast.“

— „Ničesar nisem ukradel,“ je odgovoril Marko.

„To bomo videli,“ je rekel uradnik. „Pošteni dečki ne hodijo spat v podrte hiše.“

— „Nisem znal kam drugam in deček me je vzel s seboj. Nikdo drugi se ni hotel pobrigati zame. Noč pa je že bila.“

Uradnik je namignil žandarju.

„Odvedite ga!“

Kratko je rekel, kakor pri vsakem drugem hudodelcu. In žandar je prijel dečka za ramo, kakor je imel navado, da je prijemal vsakega odraslega nad katerim je uradnik izrekel besede: „Odvedite ga“ in ga odvedel po stopnicah v klet, kjer so bili zaporci za vse, ki so jih privedli na policijo, ne oziraje se, ali so to bili resnični hudodelci in postopači ali pa pomotoma sem pripeljani, najsi so bili stari deset ali petdeset let. In vse so zapirali v tiste kleti skupaj, kakor živino.

Tudi Marka je žandar potisnil v eno iz takih hlevov.

Ko je odprl vrata, je puhnil iz sobe strašen vonj človeških izparevanj in po-

kvarjenega zraka. Porinil je Marka čez prag in zopet zaprl vrata.

Pozdravljajoči vzkliki so sprejeli Marka med se in žandar, korakajoč po stopnicah nazaj se je lahko nasmehnil pod žandarskimi brki.

*

Taka je usoda majhnega Marka.

Čez nekaj dni ga pozove policijski uradnik.

„Lagal si, da si iz Aleksandrovca,“ je rekel in mršil obrvi. „Glej, kako si že pokvarjen.“

Razgrnil je akt in gledal vanj.

„V Aleksandrovcu te nikdo ne pozna, piše občinski predstojnik.“

— „Iz Bruna sem,“ je rekel Marko. V prsih je čutil zadovoljnost. Rekel je v mislih:

„Ne boš, Beda, mučila mamó, ne boš.“

„Zopet lažeš,“ je rekel uradnik.

— „Iz Bruna sem,“ je ponovil Marko in tiščal zobe. Zakaj, hudo mu je postajalo in na jok mu je šlo.

Uradnik je zapisal.

Ali čez nekaj dni je bil Marko zopet priveden pred uradnika. In zopet je Marko imenoval drug kraj. Tako je šlo nekaj tednov.

Naposled reče policijski uradnik:

„Marko Ristič ... Kdo ve, si li ti res Marko Ristič ... Mlad si še, jako mlad, a jako pokvarjen. Kaj bo s teboj? Glej, kolikokrat si se nalagal ... Zakaj ne govoriš resnice? Saj je vendar v tvojo korist. Da nisi ničesar ukrad, to že vemo sedaj. Moramo pa vedeti tudi odkod si in kdo si ... Razumeš? ... Moramo vedeti, zakaj, poslati te hočemo domov k materi, ako jo imaš ...“

Tu je molčal in vprašal:

„Ali imaš mater?“

Marko je stisnil drobne, slabo umite roke k prsim in pokimal žalostno.

„Vidiš, gotovo je v skrbeh za tabo, a ti tako trdovratno lažeš.“

Marko je jel tiho plakati.

Policijski uradnik je vstal in stopil k njemu. Položil je roko na dečkovo ramo in rekel nežno:

„Povej, Marko ...“

Marko je vzhlipaval in mehak glas uradnika ga pokolebal. Že je hotel povedati vse resnico, a tedaj je zagledal sedeti na stolu, kjer je prej sedel policijski uradnik, Bedo. Smeljala se je z brezzobimi čeljusti in si mela roke. (Konec prih.)

Rinva:

SOLNCE IN TRPEČI MILIJONI.

O solnce nebeško, ti zemlje vladar, In vse je zeleno: pomlad je, življenje,
mi bilke smo speče, ki v vetru trepečejo, v njem naša mladost je,
čakajo nate, da jim ukažeš: rastite — — v njem naše trpljenje...

Pa ko bi ti vedelo, solnce nebeško
za vse bolečine trpečih milijonov,
bi zamižalo in palo —
v neskončno temò —

Ivan Vuk:

PESEM TOVARNE.

(Prosto iz ruščine.)

V tistih puntarskih napevih
jekla in koles
vihre gnjeva sem spoznaval
in trpina bes.

Misli so mi razdražene,
kakor parni stroj...
Roke, mišice jeklene...
To udar bo... joj... —

V tistih puntarskih napevih
jekla in koles
nas je zvalo: Združite se
v tesno, silno vez...

Kujte združeno iz jekla
naš veliki dan,
ko ne bo nebes, ne pekla,
rob nam nepoznan...

Ko človekom proletarec
bo proglašen spet,
ko se iz prokletstva Delo
poveliča spet. —

Nas trpljenje je vzgojilo.
Eden duh je v vseh.
Z bedo se nas utrdilo.
Gladen vkalil smeh...

Poj tovarniška sirena
svobode napev;
puntarskega poj trpina
neizprosni gnjev! —

Oda Olberg (Rim):

GIACINTO MENOTTI SERATTI.

V dumajski »Arbeiter Zeitung« je 15. maja t. l. priobčila znana italijanska sodružica o nedavno umrlem socialistu nastopno:

Na cesti ga je doletelo, na potu, njega, večnega popotnika. Zdrav in vesel je odrinil zgodaj zjutraj še z enim tovarišem na izlet proti komskem jezzeru. Na otrpnjenju srca je umrl; padel je, ko je njegov korak hotel dalje. Brez bolečin, naglo je končal, zunaj na polju, življenje, ki ni poznalo miru, ki je bilo polno notranjih in zunanjih borb, ki ga je spremljala beda, pregnanstvo, zapor in vse ono, kar spada k usodi vseh onih, ki plavajo proti struji.

Od l. 1921 ni bil Seratti v naših vrstah, kjer je bojeval popreje med prvimi. Ko

je Moskva postavila alternativo: ž njo ali s socijalistično stranko, se je pridružil oni frakciji v III. internaciji, ki so jo bili kmalu absorbirali komunisti. Nič zato, ker za nas, italijanske socialiste, živi še vedno spomin na onega Serattija, ki je bil urednik „Avantija“, glavnega našega glasila. Osem let je bil njegov glavni urednik; koj po Mussolinijevem odstopu ga je urejeval skupno z Lazzarijem in Baccijem, pozneje pa sam. Ne da bi bil žurnalist-velikan, ali vtisnil je listu pečat svoje osebnosti, in ni dajal koncesij čitateljem! Bil je bolj mentor proletarijatu nego njegov prilizovalec. Čeprav je bil neuklonljiv nasprotnik reformizma, vendar se je ogibal bombastične retorike mnogih revolucionarjev. Med vojno in po vojni je bil Seratti najbolj reprezentativna oseba le-

vega krila, ki je takrat prevladovalo v italijanski socialistični stranki. Z velikim osebnim pogumom je vedno povdarjal svoje stališče proti vojni, in njegovo stališče je bilo merodajno za socialistično italijansko stranko, tako za dobo nevtralnosti Italije kakor za čas, ko je Italija vstopila v vrste vojskujočih se držav.

Serratti je živel zelo burno življenje in se je udeleževal v najrazličnejših deželah, tako da so ga številni sodrugi v Evropi in Ameriki osebno poznali. Rojen je bil l. 1872. Dvajsetletni fant je zapustil vseučilišče v namenu, da se vrže v politično vrvenje. L. 1893. je bil nič manj kot dvajsetkrat aretiran. To je bilo v eri Crispija, ko je zadoščalo, da si zapel delavsko himno in bil si že v ječi! Obsodbi na prisilno bivanje v določenem kraju se je odtegnil Serratti z begom v tujino. In od tedaj je začelo njegovo popotovanje po svetu.

V Marseju je delal kot dečavec v premogovi luki, kot sluga v lekarni, kot čuvaj na ladji. Odtod začne pošiljati poročila za časopis „Lotta de Classe“. Beda in domotožje ga ženeta nazaj v Italijo, kjer so ga takoj aretirali ter predstavili oni sodni komisiji, ki ga je v odsotnosti obsodila na 18 mesecev prisilnega bivanja in je seve to obsodbo sedaj potrdila. Ali tudi v prisilnem domicilu ni bil Serratti pri miru, kajti iz otoka Tremiti, kamor so ga spočetka poslali, so ga dirigirali v Ponzio, kjer je od blizu mogel študirati grozno življenje deportiranih, ki ga mu je pa družba političnih „zločincev“, — med katerimi je bil tudi Cafessi — po mogočnosti olajševala. Redunijeva amnestija v novembru 1896. mu je dala svobodo, ali po preteku 30 dni je sedel že zopet za mrežami radi volilnega govora, ki mu je prinesel en mesec preiskovalnega zapore in osem mesecev ječe. Ko je to pretrpel, odpotoval je na hitro v tujino, ker bi imel zopet v šestmesečno ječo radi enega drugega delikta.

Zopet na potovanju. V Marseju mora zopet bežati na jadrnici, ker so izdale za njim tiralico francoske oblasti. Po štirih mesecih morske vožnje, najdemo ga v Madagaskarju kot poljskega delavca pod tropičnim solncem. Potem postane mornar in leto dni dela kot tak na ladjah v bližnjem orijentu. Koncem l. 1899 pride zopet v Evropo in začne svoje delovanje kot socialistični žurnalist in agitator.

L. 1900 postane Serratti tajnik italijanskega socialističnega združenja v Švi-

ci, kjer deluje z občudovanja vredno energijo. Potem gre v New York za šefredakterja tednika „Il Proletario“. Serratti organizira tamošnje Italijane, napravi iz tednika dnevnik, vrši shode in shode, na stotine shodov. Ko zopet odide iz Amerike, si izposodi denar za vožnjo v Evropo. Prišedši v Švico, ima v žepu še 20 centimov. V Lausanni mora v zastavljalnico odnesti svoj kovčeg. Med sodrugi v Lausanni, ki skupno trpe veliko pomanjkanje, je tudi Mussolini. Italijanska stranka angažira Serrattija za agitacijsko potovanje po Švici. Kmalu prevzame vodstvo časnika „Avenire del Lavoratore“.

Ko se končno povrne domov v Italijo, postane najprej glavni urednik beneškega strankinega tednika, potem pa tajnik tamošnje delavske zbornice. Seve vedno pa je stal na skrajnem levem krilu stranke. Kmalu pa ga pokličejo za glavnega urednika „Avantija“, tedaj na najbolj odgovorno mesto v stranki. Ali ta njegova pozicija se ni zrušila vsled zunanjih vzrokov, ampak se je podrla vsled svoje notranjosti kakor ves italijanski boljševizem.

Ne moremo soglašati z njegovim držanjem takrat, ko je to deloma vplivalo na razvoj cele stranke. Prepričani smo, da so bile ugodne šanse zamujene in da se ni razumelo pretenj prihajajočega zla. Ali posmrtnica velja človeku in njegovemu hotenju. Obsodbo bo še le izrekla zgodovina. Ni mogoče izreči nič boljšega in bolj resničnega kot je sam dejal o sebi ob priliki petletnega dela v „Avantiju“, ko je napisal: „S ponosom moram reči, da sem podal najjasnejši dokaz svoje ljubezni, ki me veže na stranko. Skrbel sem, kot je bila to moja dolžnost, da obvarujemo naše veliko, idealno premoženje v temno groznem in razsajajočem orkanu vojne. Priznam brez obotavljanja, da so me mogli drugi prekašati po jasnosti inteligence in po globini izobrazbe, ali nikdo ne v vztrajnosti, v energiji in v žilavem delovanju, da ostane naša čista zastava, zastava našega „Avantija“ neoskrunjena!“

Kdor je izpregovoril take besede in komur pristoje te besede proti koncu življenja, polnega bojov in žrtvovanja, ta ima pravico do hvaležnosti množic. Lahko da se je motil v praktičnih rečeh, ali bil je zvest ideji. Hraber mož, zvest socialist — tako bo živel Serratti v srcu italijanskih delavcev. Stremel gotovo ni, da bi več dosegel, manj pa tudi ni pričakoval.

Dr. H. Tuma:

„BORBA“

Zeljo ljubljanskega proletarijata, naj bi predstavilo igro socialne vsebine za proslavo 1. maja, je ravnateljstvo gledališča blagohotno upoštevalo ter priredilo dramo v štirih slikah, ki jo je spisal Anglež John Galsworthy, prevel pa pesnik O. Zupančič. Že ime prevajatelja jamči, da imamo pred seboj umotvor. „Borba“ se je v Ljubljani že predstavljala, ko je socialno gibanje bilo na višku, imela je vsled tega uspeh v širših slojih, dočim je letošnja predstava zanimala skoro izključno delavstvo. Indiferentnost meščanskih krogov se je ob obnovitvi predstave dne 6. maja prav žalostno pokazala. Bilo je pa tudi med delavstvom, zlasti iz krogov strokovnih organizacij nekaj glasov, ki niso imeli „Borbe“ v dobrem spominu, češ, da ne vzbuja in dviga samozavesti delavstva, ker ostane zmagovito le kompromisarstvo. Predstava dne 1. maja pa je „Borbo“ pokazala v drugi luči; napravila je na delavstvo globok utis, kakor ga po vsebini zasluži, bila je seve tudi izborna igrana.

Kritika je povdarjala realizem in vzorno tehniko igre; docela prav. Iz tega stališča je presojati tudi izvajanje.

V prvem dejanju bil je Roberts nekoliko preveč manigeriran, slab je bil prizor delavskega shoda. Manjkala sta mornarja, ki ob strani opazujeta delavsko zborovanje — predstavljati imata indiferentnost nekaterih slojev. Delavci se ob shodih grupirajo po pripadnikih različnih struj ter v grupah protestirajo in odobrujejo. Prerivanje in metanje med njimi je precej neukusno in nerealistično. Seveda je harmonično tak ensemble težko proizvesti, mogoč je le na gledaliških prve vrste —; Thomas je bil prejkav, kot delavski odbornik bi moral podajati nekoliko krepkejšo postavo.

Težka je vloga Madje. Morda je režija nekoliko kriva, ako ni izvajala svoje vloge prav. Morala bi biti pač razoglava s nekoliko razkuštranimi lasmi, podoba krepkega samovoljnega delavskega dekleta. Preveč čepi sprva, pregrobo nastopi v zadnjem dejanju. Vsa njena kretanja mora biti prosta, odločna in samozavestna. Sovraži meščansko gospodo ter strastno čuti vso krivico, katero dela delavstvu, njej nasproti je še odločnejša

od Roberta, boli pa jo zapuščenost in beda delavskih žena in otrok, krepka ljubezen veže jo na Rousa; čuti oblast svoje višje volje nad njim. V teh smereh bo izpraviti ulogo markantnega značaja mlade, uporne, a tako realistične delavke Madje.

Kako „Borba“ ne ustreza ljubljanskim meščanom, kaže najbolj kritika „Jutra“. Kakor priprostemu strokovničarju delavcu ne ugaja prekompromisna uloga tajnika strokovnih organizacij, tako kritiku, ki pač izraža mnenje boljših in srednjih krogov ljubljanskih, ugaja neizogibnost kompromisarstva za delavce. Spricho orjaške angleške stavke se kritik cinično vpraša: „Čemu vsa gigantska borba — vsaj je itak neizogiben banalen kompromis?“ Golost naziranja kaže tudi opazka: „vsebinsko prinaša ta drama že dokaj obrabljen in premlet sujet“ kakor bi nagib ljubezni in vsakoršnih strasti ne bi bil že tolikokrat in tolikokrat premlet in obrabljen! Morda naj tudi angleška orjaška stavka od 1. maja kaže vso obrabljenost sujeta-a? Kritik se pač ni preveč vglobil v „obrabljen“ sujet, vidi sicer izklesane tipe kapitalistov in delavcev, a ne vidi tem „kipom“ v dušo. In to je glavno! Tu je Galsworthy velik, tod ga prav nič ne razume. „Borba“ je psihologično in socijologično globoko zasnovano delo. Ne le posamezne dejajoče osebnosti so mojstrski zarisane, vrši se pred našimi očmi eden dogodkov zgodovine socialne preosnove človeške družbe. Socialno dno „Borbe“ je razkroj nekdanje meščanske družbe. Borba na strani delavca je etično visoka, ona na strani meščanstva nizka. Delavca v borbi kroti priroda: glad in mraz, bolezen in smrt in ljubezen, zastopniki meščanstva pa se boje za udobnosti, pojedine in auto, pojemanje dividend in tantien. Le eden med njimi stoji etično višje, predsednik Anthony. Le on razume veliko gonilno silo absolutnega gospodstva: „Samo eden je gospodar v hiši. Kjer trči mož ob moža, bo vladal močnejši. Fraza, da imata delo in kapital skupne koristi: Z delavci je mogoče samo na en način, z železno roko.“ A gonilo tudi njegovi volji je egoizem bogastva.

Psihologično dno je misel, da v borbi med dvema nasprotji vzniknejo in se postavijo na prvo mesto krepke, neupogljive

osebnosti, da one vodijo, odločajo in zmagajo.

Socijalno - psihologično pa pristopi misel, da v trenju in iskrenju dveh duhov za visoke ideale, ali že masa delavcev, ali že moštvo izobražencev, krene srednjo pot vsakdanjega življenja, katero vlada priroda.

Enid predstavlja nam vso korektnost meščanske žene, a brez razumevanja delavskega gibanja, nepojmovanje nasprotja stare in nove družbe. V postavah Anthony-ja, njegovega sina in njegove sinahe, poleg realistično zarisanih vsakdanjih upravnih svetnikov, kaže se zatapljajoči svet, ki mora zatoniti vsled manjkajočega socijalističnega jedra.

Iskra visokega ideala je prošnila možgane delavca-voditelja Roberta, le on je sposoben za odločilno borbo med dvema družabnima svetoma, kapitalistično-materijalističnim in proletarsko-idealističnim. Ima ognja v sebi, je osebnost, kakor pravi o njem Forst, stari izkušeni sluga ravnatelja. Delavska masa okoli njega le deloma začuti moč te iskre — ni pa ji še užgala lastnih misli in lastne neodjenljive volje za končno odločitev. Zato mora podleči v borbi Roberts.

Anthony-jev sin Edgar s svojimi nazori socijalne pravičnosti, poleg kakor iz bronca izklesanega očeta, predstavlja že drugo fazo socijalnega razvoja, preludira zmago proletarijata. Stari oče Anthony mu srdito vrže v obraz: „To so besede mojega lastnega sinu, besede pokoljenja, ki ga jaz ne razumem, besede pomehkuženega rodu.“

Poleg globoke socijalne, filozofične vsebine, nam „Borba“ tudi podaja sliko globoke tragike, spor Anthony-ja s sinom Edgardom. Še višja tragika je v sliki delavske žene Ane Robertsove in nje smrti,

slika, ki dobi najglobljo čustvenost v močni ljubezni Roberta do žene in v nežni požrtvovalni ljubezni Ane. Nimata otrok, kakor bi bila tako želela Ana, iz bede in boja. Ana ve, da je žrtev boja, katerega vodi nje mož kruto in neodjenljivo, a vendar ostane nje ljubezen in nje zaupanje do njega neizkaljeno. Višek tragike pa se odigra v trenutku, ko Roberts zmagoslavno vzbudi ugasli plamen odpornosti v delavski masi. „Narava, pravi stari, uklonite se naravi. Jaz pa vam pravim: naravi s pestjo v obraz — pa naj stori najhujše, kar more!“ V tem trenutku mu naznani Madje to najhujše, mu podtakne vest „žena vam umira“. Narava, smrt je odločila! Pošast smrti pogasne zadnje plamene upora v masi, ne v njem. — „Borba“ je visoka pesem tragike delavskega boja za osvoboditev človeštva, a tudi poroštvo zmage.

Op. ur. John Galsworthy, autor »Borbe« je angleški pesnik, ki ga štejejo med odlične duhove olikanega sveta. Pozna ga vsa kulturna družba. Njegove drame »Štrajk«, »Justica«, »Družba«, »Senzacija«, »Pragozd«, »Okno« so vedno na repertoarju. Znameniti Reinhardt igra prav često Galsworthyjeve drame na svojih pozornicah. Njegov roman »Forsythe-Saga« je protimeščanski epos meščanskega razreda. — V maju letošnjega leta je posetil Berlin, kjer se je vršil III. kongres PEN-kluba, Prago in Dunaj, kjer je bil gost PEN-kluba; povsod je bil sprejet z veliko pozornostjo in s spoštovanjem, ki ga izraža pravi kulturni svet odličnim duhovom. PEN-klub je združenje pesnikov, esaistov in novelistov (Poets, Essays Novelists); ustanovila ga je Angležinja Newson Scot. — Galsworthy je predsednik angleške sekcije, PEN-klub ima že 23 sekcij v 23 deželah. Člani so najodličnejši književniki od Romain Rollanda do Selme Lagerlöf. Sprva so PEN odvajali od pen-pero. Francozi pa od Paix entre nous (mir med nami), ker je klubova tendenca zbližanje literatov med seboj.

A. K.:

O POČETKIH SOCIJALISTIČNEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM.

III.

Deželna vlada v Ljubljani je po zapovedi iz Dunaja, ki ga je silno skrbele, kakšen vpliv dobiva delavska internacionala v državi, prav vestno in pozorno pazila, kaj se godi v delavskem izobraževalnem društvu, ki ga je imela za središče, okrog katerega se vse

suče, kar bi moglo imeti kakšne stike z internacionalo, socijalizmom in komunizmom. In kakor drugi deželni šefi, je seve tudi c. kr. deželni predsednik iz Ljubljane redno sporočal svoja opažanja in svoje ukrepe. Tako je poslal z datumom 14. aprila 1872. na Dunaj nastopno poročilo:

„Znanemu socijalno-demokracičnemu agitatorju J o h a n n u M o s t u* se je tekom njegovega tukajšnjega prebivanja od 3. do 5. aprila l. l. posrečilo, da je pridobil zase zlasti 20 letnega krojaškega pomočnika M a t i j o K u n c a in ta je seveda v majhnem krogu svojih prijateljev, glavno stanovskih tovarišev, poskušal na zaupnih razgovorih razširjati M o s t o v e ideje. Na shodih delavskega izobraževalnega društva, ki ga je po odstopu A r k o t a izvolilo svojim predsednikom, pa se ni upal z njimi pokazati, pač pa je uveljavil načelo, da se je začelo smatrati to društvo kot internacijonalno in da je bila s tem iz njega izključena slovensko nacionalna struja.

Vsled tega so izstopili iz društva vsi elementi, ki so imeli nalogo izrabljati društvo za nacionalne agitacije.

Kunc pa pravzaprav ni mogel v društvu dospeti do nikakršnega posebnega vpliva in razširjevanje socijalnodemokracičnih idej je nekako zaostalo. V početku septembra prejšnjega leta pa je prišel stavec R o b e r t W a g n e r iz Celovca in je bil sprejet v službo v tiskarno K l e i n m a y e r & B a m b e r g.

Po poročilih c. kr. deželnega predsedstva iz Celovca je bil Wagner predsednik delavskega izobraževalnega društva in agitator v delavskih krogih.

Kunc ni našel v njem le podpore, ampak tudi svojega mojstra. Takoj so ga izvolili za tajnika delavskega društva. Z njim je prišlo živahnejše življenje v društvu.

Mesečni shodi so bili čim dalje bolj obiskovani in sestanki članov so se sklicevali bolj pogosto. Na teh so se stalno čitali članki iz časopisa „Volkswille“. Tega časopisa je takrat prihajalo v Ljubljano šest izvodov, in od teh 4 na člane delavskega društva.

V predpustu so vabile zabave razne vrste delavce, da so hodili v društvo. Pri vseh prireditvah so se seve vršili govori, ki so se pečali s koristjo delavskih društev in obravnavali pota ter sredstva, kako bi se socijalni položaj delavcev izboljšal. Ali meje zakonov se ni prekoračevalo.

Povodom zadnjega krojaškega štrajka na Dunaju je poslalo tukajšnje delavsko društvo polovico svoje

gotovine, to je dvajset goldinarjev od 40 gld. v podporo tamošnjim štrajkujočim krojaškim pomočnikom.

Wagner je nameraval agitacijo iz društva ven na širše polje prenesti, in uplival je na Kunca, naj ta poskusi sklicati javni shod, ki ga pa tu nismo dovolili in tudi visoko c. kr. ministrstvo ni rekurzu proti tej prepovedi ugodilo.

Med tem, ko še rekurz ni bil rešen, je Wagner sam naznanil javen shod, na katerem naj bi se obravnaval Kunčev program. Seveda sem vršitev tega shoda po § 6. zak. o zborovanjih prepovedal. Proti moji prepovedi niso rekurirali.

Te dve prepovedi sta očitno opogumili ono boljšo frakcijo v delavskem izobraževalnem društvu, ki je spregledala tendence Wagnerja, Kunca in njih pristašev in ni mogla trpeti, da bi jo vodili ljudje tako dvomljive smeri. Ta protistruja se je eklatantno pokazala 10. marca t. l. pri rednem občnem zboru članov delavske-bolniške in invalidne blagajne.

Da se bo boljše razumelo vsemu onemu, kar se je zgodilo, smatram za potrebno povedati, da se je tukajšnje delavsko izobraževalno društvo po pravilih delilo v dva dela. Glavni del si je pod imenom „delavsko izobraževalno društvo“ nadel kot nalogo v splošnem gojenje in pospeševanje duhovnih in materijalnih interesov delavskega stanu; podružnica pa je bila pod imenom „delavska bolniška in invalidna blagajna“ podporna ustanova za delavce v slučajih obolenja, del nezmožnosti in smrti. Premoženje se upravlja ločeno; vsako ima svoje lastno vodstvo in tudi ni treba članom enega dela biti učlanjenim pri drugem delu.

Na splošnem zborovanju delavske-bolniške in podporne blagajne dne 10. marca tek. l. so se hoteli Wagner in tovariši polastiti popolnega vpliva na bolniško in invalidno blagajno. Opozicija, ki sta jo organizirala tiskarniški poslovodja K l e i n in literat A r k o t,* pa je prišla tako številno in se je tako krepko držala, da je zmagala nad Wagnerjevo stranko s petkratno večino, tako, da ta ni dobila niti enega mandata v vodstvo.

26. marca pa se je potem vršilo glavno zborovanje delavskega izobraževalnega društva. Pri tem pa je zmagala po precej burnem poteku W a g n e r - K u n -

* Glej »Naše Zapiske«, leto VI., str. 197 (Anarhizem — Ivan Most od R. L.)

* O Arkotu (roj. 1845, umrl 1893) glej Slov. biografski leksikon str. 14.

čeva stranka, ki je sicer vzbudila celo pri svojih pristaših nezaupljivost in izgubila s tem v vodstvu moralno moč.

Sedaj se namerava delavsko bolniško blagajno ustanoviti kot samostojno društvo in s tem itak že v minoriteti se nahajajočo Kunčevo stranko izolirati in po mogočnosti razcepiti.

Lastniki tiskarne Kleinmayer, ki niso bili zadovoljni niti z Wagnerjevim delom v stavnici niti z njegovimi socijalnimi prekucevanji, so ga sredi preteklega meseca odpustili iz službe. Wagner seve ni mogel tu v nobeni tiskarni dobiti dela in je 1. t. m. odpotoval v Gradec.

Razume se, da sem takoj o odpotovanju Wagnerja v Gradec poročal c. kr. namestniku v Gradec.

Ker pa je v ostalem prav mogoče, da celo več ali manj gotovo je, da bo socijalnodemokratska stranka semkaj poslala kakega drugega zaupnika, posvečujem tej stvari tudi vso pažnjo in bom vsa tozadevna vprašanja kakor tudi vse nadaljnje iz tukajšnjih delavskih krogov poročal na znanje visokemu c. kr. ministrstvu.

Zanimivo poročilo je to, ki nam prav jasno prikazuje, kako pazljivo je policija vse delovanje delavskega društva zasledovala in kaj je vse storila, da napravi razdor v delavskih vrstah in da se znebi neljubih vodilnih oseb. Te metode so tudi še dandanes v rabi.

Dr. Ernst Grünfeld:

DUHOVNE KORENINE ZADRUGARSTVA.

(Dalje.)

Tudi na nemška tla je posegel krščanski socijalizem, ali uspehi so bili le malopomembni. Zvezo z drugimi nemškega mestnega srednjega stanu je našel šele po posredovanju konservativno-političnega gibanja, medtem ko evangelsko-konservativni krogi v Nemčiji niso nikdar mogli najti poti k delavcem. Tu moram posebno označiti ime V. A. Huberja, s katerim sicer ni združena nobena velika zadrugna ustanova, ali njegovo delovanje kot apostola zadrugarstva, ki si ga je navzel, kar je značilno, iz Anglije za svojo domovino kot prepričan krščanski socijalec, ni bilo brezuspešno. Njegovi spisi so nemško javnost seznanili na odličnem način z zadrugarstvom v tujih deželah. Ni bil zadrugna vodilna moč, le teoretik, kar je izhajalo iz njegovega konservativizma, ki je oviral njegove moči, da se niso zaupale demokraciji; njegovi somišljeniki se pa za industrijsko delavstvo sploh niso brigali.

Katoliški del krščansko-socijalne reforme je našel tudi v Nemčiji pristašev, ali vplival ni veliko na praktično oblikovanje nemškega zadrugarskega razvoja, zlasti zato ne, ker je bil škof Ketteler, čegar knjiga „o delavskem vprašanju“ (1864) je vzbudila sicer veliko zanimanja, prekonservativen, pa ni nudil mlademu delavskemu gibanju nič drugega nego krščansko moralno (nauk o nramnosti) in

pa Lassalovo zadrugno teorijo, ki se je kmalu izkazala za povsem neplodno.

Državno nemško zadrugarstvo je bilo z ozirom na politiko in religijo nevtravno. Kolikor je bilo drugačno, bom še omenil. Krščanske socijalne misli so se sicer na izvannemških tleh in pa na nenemških tleh oprijele številne različne zadrugne zveze, zlasti poljedelske. Mislim pa, da je tudi ta razvoj omeniti pri sekundarnih ideologijah.

Bilo bi se še popečati s tretjo duhovno korenino zadrugarstva, s socijalizmom. Lahko sem prav kratek, ne radi tega, da ne bi bil ta duhovni element zadrugarstva važen, ampak iz razlogov, ker je dobro znan. Ne potrebujem podajati kratke zgodovine socijalizma, ker velik del socijalizma, ki so ga ob gotovih časih nazivali tudi komunizem, nima z zadrugarstvom teoretično veliko skupnega, predvsem seve ne ves tzv. državni socijalizem, ki je imel namen dati v roke zaželjeni gospodarski red državi, ne pa svobodnim strokovnim organizacijam. Jasno je, da je prav to stališče, kar je tipično za marksizem, krivo, da ni socijalizem hotel ne le ničesar vedeti o zadrugah, marveč jih je celo pobijal.

Zadrugni socijalizem je zrasel na angleških in francoskih tleh.

(Dalje prih.)

Karol Tekavec:

IZ MOJH ZAPISKOV.

VI.

V brošuri „Osemurni delovni čas“ je bil razložen prav popularno pomen socialne demokracije. Avtor piše: „O socialnih demokratih se trdi, da hočejo državo razrušiti, zakon odstraniti, vse obstoječe premoženje razdeliti in še celo vero v boga podkopati. Ni se torej čuditi, ako si še največji revčki iz strahu pred socialnimi demokrati svoje prazne žepe zatiskajo.“

Takrat je bilo proti socialni demokraciji vse na nogah. Ko že ni mogla gospoda ideje zatreti z močjo, s paragrafi, z zapiranjem in preganjanji — kajti ideja osamosvoje delavskega ljudstva se je razširjala in kdor jo je razumel vsaj malo, bil je njen pristaš! — so uporabili i cerkev i vero, i narodnostni čut ter seve egoizem in zavest lastnine, da so ovirali razširitev velike ideje Socijalizma. V konservativnih časopisih so se čitale gorostasnosti proti „rdečkarjem“. Iz prižnic in spovednic, na „spraševanjih“ in shodih so se razširjale strašne vesti o grozotah, ki so v jedru soc. dem. nauk. Francoska revolucija pred Napoleonom, leto 1848., potem dnevi pariške komune — v krvavem slikanju bojev za osvobojo ponižanih in potlačenih so prikazovali samo morijo, našilje, smrt... Proti temu so praktični voditelji takratnega gibanja — glavno Viktor Adler — postavljali popularna, sprejemljiva gesla, med temi „splošno glasovalno pravico“ kot politični postulat po enakosti ter — osemurni delavnik kot odlično gospodarsko zahtevo. Delavci, ki smo takrat robotali po 12—14 in več ur, smo seve s slastjo poslušali razlaganja o osemurnem delavniku. Tudi citirana brošura je pobijala obrekovalce socialne demokracije tako-le:

„Strah pred socialno demokracijo je za politične otroke ali pa za nespametneže, ne pa za delavce; ker zastoj iščeš delavca, ki je s svojim položajem zadovoljen in bi se ne želel boljših razmer. Kar pa socialno demokratično misleče delavce od svojih razredno nezavednih bratov in sester loči, je to, da socialnim demokratom sama želja ne zadošča... oni terjajo boljše razmere... Socialno demokratična stranka je bila, ki je na svojem zboru v Hajnfeldu posta-

vila prvič terjatev po osemurnem delavniku, in socialna demokracija vseh dežel je bila, ki je na kongresu v Parizu to zahtevo dala na dnevni red...“

Stvarno so vodilni socialni demokrati tolmačili tisto, kar je mogel vsakdo prejeti kar z roko.

Razume se, da so videli kmalu svoje največje sovražnike v klerikalcih, ki so uporabljali cerkveno in versko organizacijo proti naraščajočim socialnim demo-

Rok Drogenik

kratom. Na Dunaju so stali za kardinalom Gruscho in njegovimi težnjami znani poslanci: Lueger, Schneider, Pattai — proti njim je bilo naperjeno mnogo boja in v agitaciji za razširjanje socialne demokracije je boj proti klerikalizmu zavzel precejšne dimenzije.

Med slovenskimi vodilnimi socialnimi demokrati je bil zlasti Rok Drogenik, ki se je odlikoval — v vojskovanju zoper klerikalizem. Izdajal je brošure, ki so jih prav radi kupovali in razširjali. Najpopolnejša je bila njegova brošura „Št o l n i n a ali kaj se sme zaračunati za pogreb, krst, poroko.“ Ta je povzročila prav veliko hude krvi, ker je obelodanila: kaj smejo računati duhovni za raz-

ne cerkvene obrede. Do tedaj so računali, kolikor so hoteli — poslej so pa postali precej previdnejši. Zelo se je razširila tudi brošura „Doli s socijalnimi demokrati“, ki jo je po Viljem Brakeju „prosto poslovenil“ tudi Rok D r o f e n i k, tiskal pa na Dunaju Friderik Martinek. Veljala je 8 krajcarjev in je bila zelo dober odgovor zlasti na obrekovanja, da hočejo socijalni demokratje „deliti“.

List „Delavec“ je začel izhajati po dvakrat na mesec, in delo agilnejših sodrugov je bilo, da so ga razširjali. Seveda je bilo to delo težko: listu so nagajali cenzura, državno pravdnštvo, policija in — nevednost ljudij, ki so mislili, da je brati socijalistične članke in brošure smrti greh.

Iz „Delavca“ so se dobri članki ponatiskovali v posebne brošure. Prav dobra in za agitacijo pripravna je bila „S t a r i i n n o v i k m e č k i p r i j a t e l j i“, ki jo je spisal Etbin Kristan in ki je veljala 6 krajcarjev. Izšla je na Dunaju.

Med železničarji pa se je l. 1896. posebno razširjevala brošura dr. W. Ellenboga, ki jo je poslovenil L. . . . . in (E.

Kristan?), ki je veljala 12 krajcarjev in je tudi izšla na Dunaju.

VII.

Med agitatorji, ki sem si jih dobro zapomnil, je bil neki Pišlar, čevljar, ki je prišel iz Gradca in bil v Ljubljani dolgo časa pod policijskim nadzorstvom. Referiral je l. 1885. Doma je bil iz Kočevja. Tudi sem poznal Wögerererja in Arnetzelna.

Jože Gostinčar je prišel v naše izobraževalno društvo l. 1883., bil je takrat delavec pri Pakiču. L. 1888. — mislim — na Štefana dan se je vršil velik shod socijalistov v Ljubljani, ki je imel namen protestirati radi znanega knez Lichtenstenovega predloga radi razširitve verskega pouka v šolah. Na tem shodu, kot so mi pripovedovali, je nastopil kot govornik Josip Gostinčar, ki je ostro nastopil proti Lichtensteinovem predlogu, češ: duhovniki bi radi imeli nazaj zopet one čase, ko so morali mežnarji in učitelji na njihovih zeljnikih gosence obrati. Burno ploskanje je sledilo govornikovim izvajanjem; shod pa je bil zato razpuščen.

LISTEK.

Anton Nēmec, dolgoletni organizatorni vodja čeških soc. demokratov je umrl koncem maja t. l. Bil je večkrat v Ljubljani in se je zelo zanimal za razvoj socijalizma na Slovenskem.

Prof. Franke, socijalist in sodelavec v našem gibanju, je maja praznoval svojo 85 letnico. V eni prihodnjih številkk prinesemo o njem daljši članek.

Kongres radničkih komora. Izveštaj sa II. kongresa održanog 9. i 10. oktobra 1925 u Beogradu. Izdanje centralnog sekretarijata radničkih komora. Str. 183. — Izšla je knjiga, ki prinaša referate o carinski in tarifni politiki, o davku na delavske dneve, o ujedinjenju delavskih sindikatov itd. Priporočljivo čtivo vsem delavskim funkcionarjem. Naj jim bo navodilo v njihovem težkem delu. Knjiga se dobi pri Delavski zbornici in v Strokovni komisiji v Ljubljani.

Majska številka „Proletarca“ je tudi letos izredno dobro urejena. Veseli nas, ko vidimo tak lep napredek i v uredniškem i v tehniško-tiskarskem pogledu. Lepe ilustracije, poučni sestavki, prav prijetno čtivo. Iz našega lista je ponatisnjen „Rdeči Zveličar“, ki splošno ugaja. — Glede vsebine je pozdraviti zlasti spise zgodovinskega značaja. Tako I. F. Durna „O slovenski delavski zadrudni zvezi“. V Coolinwoodu je bila pred 13 leti ustanovljena prva zadrudna prodajalna in kmalu nato SDZZ, ki je sicer še mala, ali početek je tu. Zanimivi so članki:

„Glencoe v zgodovini ameriških Slovencev“ od Naceta Zlembergerja, „Slovenci v Kansasu — njihova preteklost in sedanjost“ od Anton Šularja, „Zgodovina kluba v Canonsburgu“ od John Kokliča, „Pogled na boje trboveljskih rudarjev v preteklosti“ od Frank Ratajca itd. Prav značilen je članek Frank Zaitza o „Literarni in časniški višini slovenska časopisja“, ki razpravlja med drugimi tudi o ponatiskovanju. O priliki se bomo z njim malo obsirnejše pečali. — Majska številko čikaškega „Proletarca“ priporočamo v vsakem oziru v posnemanje. Naše čestitke ameriškim sodrugom.

„*Golgota*“. Napisal Miroslav Krleža. Leposlovne knjižnice III. zvezek. Založila Zadrudna založba v Ljubljani. Str. 96. Naša delovna Zadrudna založba je izdala kot tretji zvezek Leposlovne knjižnice v slovenskem prevodu zanimivo dramo znanega hrvatskega pisca Krleža. Priporočamo to značilno delo našim mladim delavcem. Cena Din 10.—. Ob tej priliki znova opozarjamo na lepo Božično povest od Dickensa in sijajne „Povesti“ Lovra Kuharja, ki so izšle tudi v založbi Zadrudne založbe. Naj ne manjkajo v nobeni delavski knjižnici.

Praktična navodila ter važni predpisi za delojemalce in delodajalce glede izvajanja zakona o zavarovanju delavcev. — Sestavil Josip Bole. Izdala in založila Strokovna komisija za Slovenijo. Cena ?. Prav priporočljiva knjiga, ki je bila res potrebna za vse one, ki jim je namenjena.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5,000.000.

Delniška glavnica vplačana D 4,000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

OBRESTUJE zelo ugodno; po dogovoru.
POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

Zadruge in zadrugarji se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružna banka v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obrestuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1,500.000.—
Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

Hranilne vloge

sprejema v svoj hranilni oddelek in obrestuje najkulantnejše

KONZUMNO DRUŠTVO za SLOVENIJO

P. Z. Z O. Z.

Denar se more proti potrdilu vlagati v vsaki zadružni prodajalni ali pa direktno v Centrali, ali osebno ali po poštni hranilnici.

Poštne položnice se dobe v prodajalnah in v Centrali.

Za vloge jamči zadruga z vsem svojim premoženjem, ki je v 39 zadružnih prodajalnah, 4 gostilnah, 11 zadružnih domovih, v 2 posestvih in v vrednostnih papirjih prve vrste ter z zadružno garancijo članov, ki presega vsoto Din 5,500.000.—.

KONZUMNE ZADRUGE

---

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so:

1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
4. Vsakomur naj bo mogoče udeleženstvo v združnem delu.
5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu gre veljava.
7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z o. z.

---

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.